

יעקב-שלוש קצנלנבוגן (יש"ק).

שני פנים לספרותנו: או עצבות הסתיו נסוכה עליה או שכולה זקנה ובינה, שכל חרף והכמה יתירה. האמן העברי, אך יצא מרחם אמו, מיד נעשה לעמקן ופילוסוף-ילדותו כתרופת והיה לפקת. השאלות והפרובלימות מכרסמות נשמתו. אם הלש האיש—וסת מתוך שירת-תיו על שפתיו, ואם נבור הוא—והתגבר על סתויותו והיה לחכם או מין. פויטט או ספיסטופל.

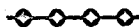
שירת גרויסמן לא ידענו ואהבת טרויסטמן רחקה ממנו: הכרך אכלנו. נלינו מארמנתנו ונהיה לאירופאים נמורים. ואירופה? כרך אחד גדול עם רבוא רבבות פכריות. ואירופאיזציה מהי? הריצה מן הכפר אל הכרך, מן השבע אל המכונה, מן האמונה העוורת והסתומה אל חוקי המיכניקה הבורים והמוצקים, והגיעו ימים, שאף בשירה, בת האלהים" אנו שומעים את קצב המכונה ואת חריקת האופן. כרזל וברזל. ואם יש אשר הכרזל העדיה הלודה—חלודה זו עלתה גם בשירה. ולא עוד, אלא שגם במורח נתנה אירופה את עינה ותתחב בו את צינייה. גם ממורת-אריץ עולים כבר תיסרות העשן וגם משם כבר מנועים אלינו שריקה ותריקה ושחוק של מינות.

ועל הנשמה צוו לאמור: חיי בכך או בכך גם לנשמה תקקו חוקים. היא לא תאהב חוקים יודעת היא חוקיה שלה, של עצמה, ואינה מקבילת מרות ממי שהוא. מכאן המרגיות בין היחיד והכלל. מכאן המרגיות בפנימיותו של האדם עצמו. התנגדות עולמית של שני היסודות: החוק והרצון. וכאן

והפובליציסטיקה העברית מתנקשת בנפשה של שירת ביאליק. זהו עלבון, לא לביאליק, רק לבקורת שלנו. זאת היא עניות-רעת שאין כמות. ודאי שיש לכתוב על ביאליק, אין בספרותנו אף מאמר אחד אשר יקפוחו, אשר יצינו חי בשירתו, יראה לנו אפני הבעתו, ינפה את צרופיו, את הרוויו, את מבנה הרוויו, בתיו וסוגריו. אדרבה יבוא אחד המבקרים ויקח את ספר-השירים אל ביתו, יתחד עם הספר חדשים מספר, ואחר יודיע גם לנו את מהשבותיו ופרי מחקריו על משורר זה. כן הדוא עשה, למשל, סעגם-ביב בתקופתו הראשונה למשוררו האהוב עליו, לוויקטור חונו; כן הלא יעשה כל מבקר הנון.

אבל לא, אני המים מאד, דורש הני מן המבקר העברי, כי יתחד עם שירי המשורר חדשים מספר, כזאת לא יעשה אצלנו, אותנו למר דוד פרוישמן לכתוב בקורת, לאמור, לסייל בין טפות הנשם סבלו להרטיב את המעיל. אנו נכתוב איפוא על זה, שביאליק לא כתב, ולא נכתוב על זה, שביאליק כתב. ומוכן מאיליו, תימה זאת מענינת היא. המלאכה קלה אם גם אינה נקיה ביותר. לכתוב על שירי ביאליק אשר יצאו לאור והאונתים לפנינו קשה, כי על האדם הכותב להגיד דבר-מה, אבל לכתוב על שירי ביאליק אשר לא באו עוד לעולם אין לך קל מזה; אפשר להרבות להג כמים לים מכסים

ש. בהר"ה.

ימים רבים הלך אתנו האיש יעקב שרופ, קצנלכונגן (קיצורו היה יש"ק) התמים והצנוע, וראו זה: הלא דוקא המפייסמוסל שבספרותנו, המין שבאהלנו, דוקא דודא פרישמן הוא אספו ראשונה והכיר ערכו ויאהבהו אהבה עזה. אך הידע פרישמן מה שאני ידעתי. על יש"ק זה?

לא בן עירי היה יש"ק. מאחת העיירות בא אלינו. לפיכך נתודענו ונקשרנו זה לזה. "שמעתי כי אתה כותב שירים, באתי אליך". כך התייצג לפני. והוא עינם זוק בעל שבם, ראש גדול ופנים עגולים ומצח רחב וצהור. אך עור שני סימנים מובהקים היו לו: עינים וכת-צהוק. אך הבאתי אל תוך עיניו והיה כאלו שפאתני תכלת השמים. שלש מלים הביע לי, "יעקב שלום קצנלכונגן" מתוך בת צחוק קלה—ואשקהו מיד ומיד גלה לי סוד חייו...

התום והטהור והאמונה באדם הם היו היסודות שמהם לש היוצר את נשמתו של יש"ק. ואתם היסודות מצאתי בכל ציור וציור, בכל שורה ושורה, שקראתי אצלו מתוך הכתב, ובכל מלה והגה שהוציא בעל-פה. לטן היום הראשון שבו נתודענו ראשונה, התחילו טיולנו ותעיותינו בעיר, ביצר ובשדה, ולא זוגו איש מעל אחיו כל הימים שישב יש"ק בפנינו. ואז גלה לפני מה שיש בדעתו לכתוב, דברים קפנים וגדולים ודרמות וקומדיות. רק דבר אחד לא אהב: מאמרים. ולא הלם מעוררו לכתוב מאמרים.

בוקר אחד, ואני עוד ישן, בא אלי ומעירני משנתי ומחבקני ומודיע בהחלט גמור, "שמע נא. לילה זה היה לי לילה של תחיה להתחרשית הלילה גולדתי. אין אני סופר. מוסיקאי אני. עלי לכתב אופירה גדולה ושמה

האדם האירופאי עם נשמתו הקרועה ועם מלחמתו הקשה ועם פניו מרובי-הקמטים. והעברי—יסוד נתוכף במלחמתו: עבריותו. ובואו וראו יאוריו של האינטליגנט העברי במלחמתו הקשה מבתוך ומבפנים. והאמן העברי, קלחתר פניו של הדור, שליו צבורו— על אהת כמה וכמה.

תועה אני בין שררות המפוסים הומנותיים שלנו. מכשך אנכי נפוס המים, אדם הבא מן הכפר, אדם עם צלמו האלהי— ואיננו. והאמן עצמו? יום-יום אני רואה אותו, יום-יום אני מודמן אתו באספות ובקלובים, וברחוב, ועל שפת הים וגם בארבע אמות של הדר קפן. עיניו מה הן— התום. פניו — שזה בתוך ושירתו—שירת גכאים או שירת ברזל ואש. מי יתן לי, לו רק שרטוט אחד משרטוטי פניו של רביגדרנס טגורה או ר' שניאור זלמן מליאדי. היו אמנם ימים טובים מאלה, והימים לא מכבר, רק דור אחד, רק חצי הדור. אותו דור ישב באהל, זי בתוך עולם האסטראקטי, בתוך אטמוספירה של אלהות. ובא דור חדש וגנה: בשלגות. נשטענו לדור חדש. הדלנו מהיות בשלגים. היינו לאנשים מן הישוב ותהי שירתנו. רזל ואש, ותהי תחיתנו בארץ ישראל גם כן כהרב ואש, והלכנו ויסדנו לגיונות.

עכשיו, בשעה של אצ וברזל, בשעה של מלחמת הכל בכל, בשעה שאבר הרש צמח לו פתאום משכמו של כל אדם: התרב, בשעה וזיט אשר רק אני אל עירי הקפנה ומחיה בדמויני את, "כמלניה" ומעביר לפני עיני רוחי ימים, ימים וערבים שקסים ונעימים כמושב יודים ותכרים שח מו, שחלמו, שחלמו... ובין חברי אלה היה אתר, שגם הספרות ידעתה על פי ציוריו המעטים, שנדפמו פה ושם ברוסיה ובחוף לארץ. לא

ובפרט עכשיו, אחרי אשר ראיתיו זה לא
כבר בחלום.

ובהלומי: בשעת הצהריים, לנוכח
השמש, מתוך מי האגם הנגפי עולה פתאום
גולת כסף, לבנה מלאה ומרוחצה ליותר,
ראשו של יש"ק הרענן והמזהיר, הגה הוא
מצחו הרחב והוך והנה עיניו והנה בת-צחוקו,
אותה בת-צחוק עצמה שדחפה על שפתי
בישבו בליל חורף בחדרו הקר שבלונדון
לנוכח האת, שבה הכהבה לכה קסנה והוא
התחמם כנגדה («ברחובות לונדון»). מתוך בת-
צחוק זו חוא אומר לי: ירדתי, מה טוב, מה
טוב שם, במלכות המים.

י. קרני.

עלומים עבריים.

כמה דמויות ואפות דיו כבר נשפכו
על חסרון ילדות לבני ישראל. ומכל מקום
יש כזה גם הפל. משהית. על תינוקות של
בית-רבן היינו תמיד שוקדים. סוף-סוף היה
גם שחר ילדות לבני ישראל אפילו בעתה-
החשכה. התרר היה גן-ילדים עברי. משחקים,
ספורי מעשיות בשדים ובגולנים, של התנ"ך,
ניגון הסדרה, ל"ג בעומר, בין-הומניס, דמי-
חנוכה, סמבטיון והיהודים האדומים, בית-
המקדש על מכוננו. עבר חי כיום אתמול. כח
דמיונו של התינוק העברי היה מתפרנס נריוח
לא פחות משל ילדו נכרים. צביון מיוחד
לחיים, לעיירת ולסביבתה. היתה, היתה ילדות
לבני ישראל

רא נתאונן גם על גורל הזקנים בישראל.
הדרגו את פניהם. בנינו כשבילם מושבות. עם
ישראל היה עם על ישישים, אשר כל בניו
חם פקחים, חכמים, מורים, דיינים; כל מוח

„משה". אתה ערוך את הפעם ואני-את
המוסיקה. הסמתי. ויש"ק לא הוציא ומנו
לבטלה, אלא רץ מיד אל החון דמתא ללמוד
סמנו פרק בזמרה. והחון הפינסקאי, ר' יואל
זליג ז"ל היה באמת מומר בעל טעם יפה.
למחרת היום בא אלי יש"ק שמח וצוהל
והוריע, כי הוא עושה חיל בזמרה. אותה
שעה הבטתי בפניו והרהרתי: מקנא אני בך,
כי תהיה קומפוזיטור מפורסם ברבות הימים.
יש"ק הכין למחשבותי וכדי לנחמני פתח
מתוך בת-צחוק: „ואתה תהיה לדרמטורג
מפורסם".

אך ימי שמחתו של יש"ק לא ארכו.
הוא אז בן עשרים ואחת. הגיעה שעתו
לעזוב את פינסק. בערב של יום החמישי
לזייתי אותו אל התחנה ובבוקר של השבת
קבלתי סלגרמה שלו מתוך-לארץ.

להיכן נסע יש"ק לא ידעתי, וגם הוא
עצמו לא ידע. עברו ירחים אחרים ואני
מקבל נומר של „הדגל" הלונדוני ושם בא
פולמוסן מאת יש"ק, המוקדש לעבודת אנודתנו
„בני ציון" בפנסק, שהוא היה אחר מחבריה.
לאחר זה נרסם ב„הדור" של פרישמן ציורו
„ברחובות לונדון".

ופתאום באה השמועה, כי יש"ק טבע
בנהר בגנף שבשווייץ, הוא ועוד שלשה
חברים עמו מיילו בסירה. השלשה, כמדומני,
ניצלו והוא טבע.

שמועה זו לא הסמתי. חשבתי כי צחוק
עשה לי יש"ק, אחת מתמצאותיו היפות.
חשבתי, כי יש"ק ירד אל הוך האגם הנגפי,
כדי להתרחץ בו או כדי לתור אחרי ניספה
יפה במלכות המים. בטחתי כי איש, שיש לו
עינים כאלה ובת-צחוק כזו — המות לא
ישלוט בו. כח חשבתי וכה אחשוב גם עתה.